

Magdalena Gawrońska-Garstka

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu

Językowy sposób wyrażania doświadczenia mistycznego w polskim tłumaczeniu *Nocy ciemnej* św. Jana od Krzyża¹

1. Wstęp

Pisma św. Jana od Krzyża (1542–1592), średniowiecznego hiszpańskiego reformatora zakonu karmelitańskiego, którego Kościół katolicki obdarzył tytułem doktora mistycznego, obok twórczości mistycznej św. Teresy z Ávila są „perłą szesnastowiecznej kastylijskiej literatury duchowej” [Gogola 2000].

Twórczość św. Jana od Krzyża jest wyrazem osobistego doświadczenia Boga, „zwieńczonego zjednoczeniem przemieniającym i uświęcającym” [Sakaguchi 2011: 352]. Obok ścisłej logiki teologicznego wykładu wyróżnia je „prawdziwy polot poetyckiego natchnienia” [Wojtyła 1951: 8].

W latach 1579–1582 powstają *Pieśń duchowa*, *Żywy płomień miłości*, *Droga na Górę Karmel* oraz *Noc ciemna* – utwory stanowiące pewną całość, uzupełnioną przez komentarze napisane w formie traktatów wyjaśniających poszczególne strofy.

Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czym charakteryzuje się językowy sposób wyrażania doświadczenia mistycznego w polskim tłumaczeniu *Nocy ciemnej* św. Jana od Krzyża.

Obdarzony światłymi oczyma serca Jan [jak pisze Alicja Sakaguchi – M. G. G.] spogląda na świat z dala, z perspektywy własnej potężnej przemiany wewnętrz-

1 Najnowsze hiszpańskie wydanie dzieł św. Jana od Krzyża opiera się na dwóch manuskryptach. Pierwszy przechowywany jest w Bibliotece Narodowej w Madrycie, a drugi w Archiwum Generalnym Karmelitów Bosych w Rzymie. Główne wydanie dzieła pochodzi z roku 1618. Na egzemplarzach z tej edycji opierają się wszystkie tłumaczenia na języki obce, w tym także polskie tłumaczenie z roku 1949 o. Bernarda Smyraka.

nej. Wzrastał w ciasnym i groźnym świecie inkwizytorskiego katolicyzmu hiszpańskiego. Czuł się tam nieswojo [...]. Nie było mu łatwo dochować wierności swojemu doświadczeniu. [Sakaguchi 2011: 353]

2. Kompozycja i struktura dzieła

Noc ciemna to skrócony tytuł jednego z głównych dzieł, które św. Jan od Krzyża [2013: 17] określił jako „Objaśnienie strof, mówiących o sposobie, jakiego dusza winna się trzymać na drodze zjednoczenia miłości z Bogiem możliwego w tym życiu”. W traktacie tym hiszpański mistyk objaśnia znaczenie „oczyszczenia biernego”, które dokonuje się w nocy.

Trudno wskazać dokładną datę powstania *Nocy ciemnej*. Jak zauważa o. Jerzy Gogola [2001: 7] (OCD),

Zestawienie pewnych danych historycznych pozwala umiejscowić jej powstanie pomiędzy pierwszą redakcją *Pieśni duchowej*, końcową częścią *Drogi* a początkiem *Żywego płomienia miłości*, tj. około roku 1585, podczas pobytu Jana od Krzyża w Grenadzie.

Redakcja *Nocy ciemnej* została przerwana w sposób zamierzony, tzn. autor urwał tekst komentarza przy omawianiu trzeciej strofy poematu. Prawdopodobną przyczyną było uznanie przez autora, że w sposób wystarczający wyjaśnił naturę „nocy biernej”, którą opiewały dwie pierwsze strofy, a o to mu właśnie najbardziej chodziło. Ponadto treść pozostałych strof pokrywa się z *Pieśnią duchową*, a więc komentarz musiałby być powtórzeniem tematów już omówionych [Gogola 2001: 9].

Strukturę *Nocy ciemnej* budują dwie księgi, rozdziały i paragrafy wyznaczone przez wersety poematu. Nie jest to autorski układ Jana od Krzyża; stworzył go pierwszy wydawca jego pism z 1618 roku. Pierwsza strofa poematu komentowana jest dwukrotnie: raz w odniesieniu do „nocy biernej zmysłów” (temu poświęca autor całą I księgę) i drugi raz w odniesieniu do „nocy biernej ducha”. To właśnie owa „noc bierna ducha” jest według mistyka punktem kulminacyjnym w procesie uświęcenia, gdyż wtedy właśnie dochodzi do pełnego zjednoczenia w miłości z Bogiem.

3. Doktryna duchowa „nocy ciemnej”

Doktryna zawarta jest w poemacie dotyczącym rozwoju miłości pomiędzy Oblubieńcem a Oblubienicą. Nośnikiem doktryny duchowej św. Jana

od Krzyża są trzy elementy: symbol nocy, poemat i objaśnienie strof (komentarze).

A. Symbol nocy – jest ściśle związany z doświadczeniami mistyka. Jak zauważa o. Bernard Smyrak,

Jan od Krzyża posiadał głęboką intuicję rzeczywistości nocy, doświadczył niezwykle bolesnego działania Boga w swoim życiu duchowym i potrafił to dwojakiego rodzaju doświadczenie ująć w obrazie nocy. [Gogola 2001: 10]

Noc ma aspekt oświecający, jednoczący i przede wszystkim oczyszczający. To właśnie kwestii oczyszczenia biernego poświęcił św. Jan swoje dzieło. Noc, będąc synonimem duchowego procesu, jawi się jako przechodzenie od życia ogarniętego żądzą przyjemności i namiętności do życia zdominowanego przez Bożą miłość. To w ciemności bowiem dochodzi do transcendentnego udzielenia się Boga człowiekowi. Tajemnicze napełnianie człowieka Bożym światłem i miłością dokonuje się w akcie kontemplacji wlanej, po którym następuje oczyszczenie człowieka. Przemiana taka nie jest niestety bezbolesna. Doktor Kościoła dokładnie opisuje cierpienia i boleści duszy, które łączą się z tym aktem. Owo przejście od życia zdominowanego przez zmysły do życia duchowego związane jest także z próbami, którym poddawana jest dusza. Tak mówi o niej św. Jan od Krzyża [2013: 88, 98]:

Bóg oczyszcza tu duszę, co do jej substancji zmysłowej i duchowej, jak również, co do jej władz wewnętrznych i zewnętrznych (stąd) potrzeba, aby dusza weszła w tę próżnię, w to ubóstwo i osamotnienie wszystkich swych władz, i aby pozostała w oschłości, w próżni i mrokach. Jej zmysłowa część oczyszcza się, bowiem wśród oschłości, władze jej oczyszczają się w próżni z wszystkich pojmowań, a duch w gęstych mrokach. [...] Teraz zaś Pan Bóg, pragnąc wyzuć ich ze starego człowieka, a przyoblec w nowego, który wedle Boga stworzony jest w nowości zmysłów, jak mówi Apostoł (por. Ef. 4,22–24; Kol. 3,9–10), oczyszcza ich władze, odczucia i zmysły zarówno duchowe, jak i zmysłowe, zewnętrzne i wewnętrzne. Pozostawia umysł w ciemności, wolę w oschłości, pamięć w próżni, a odczucia duszy w największym utrapieniu, goryczy i przykrości. Pozbawia ją odczucia i smaku, jaki przedtem miała z dóbr duchowych.

Typowemu oczyszczeniu biernemu towarzyszą: *oschłość*², *pustka*³, *ciemność*⁴ i *cierpienie*, jako wynik ogólnego stanu duszy w nocy ciemnej.

Im dusza bardziej jest pogrążona w ciemnościach i bardziej też opróżniona ze swych działań naturalnych, tym idzie bezpieczniej. [...] Po uwolnieniu się, [*sic!*] więc ze swych niedoskonałości zyskuje dusza natychmiast to dobro, że wraz ze swymi pożądaniami i władzami dochodzi do zjednoczenia z Bogiem, ono zaś te władze przemienia na boskie i niebiańskie. [św. Jan od Krzyża 2013: 146]

Mistyk za pomocą metafor, porównań i przykładów postaci biblijnych opisuje utrapienie człowieka w „nocy ciemnej”. Przytacza słowa Joba: „Czemuś mnie postawił przeciwnikiem Twoim, i stałem się ciężki sam sobie?” [św. Jan od Krzyża 2013: 94], oraz narzekania: „Sądzi, że wszystko już stracone i nie ma nikogo, kto by się nad nią [duszą – M.G.G.] uzałił” [św. Jan od Krzyża 2013: 56].

Próby nocy przekształcają całego człowieka, dochodzi nawet do powtórnego stworzenia człowieka wewnętrznego. Celem cierpienia jest upodobnienie do Chrystusa i Jego męki na krzyżu oraz Jego chwalebego zmartwychwstania. Jak zauważa o. Gogola [2000], „Noc dotyka ludzi wierzących, którzy zdecydowanie opowiedzieli się za Chrystusem, którzy dla Niego są gotowi na wszystko, nawet na śmierć. Nie dotyka ludzi letnich i obojętnych”.

B. Doświadczenie „nocy ciemnej” – znajduje swą liryczną ekspresję w ośmiu strofach poematu. Podczas nocy dochodzi do rzeczywistego spotkania osobowego Boga z człowiekiem, Umiłowany (Chrystus) spotyka się z Umiłowaną (dusza, wierzący). Historia przedstawiona w Poemacie dotyczy trzech

2 W terminologii św. Jana od Krzyża *oschłość* ma swoje konkretne znaczenie. Oznacza stan ducha cechujący się brakiem uczucia zadowolenia z praktyk życia duchowego. Stan ten łączy święty z określeniami: *oschłość i brak smaku*, *oschłość i pustka*, *oschłość i ucisk*, *oschłość i oderwanie*, *ciemność*, *pokusy i oczyszczenie*.

3 Ten metaforyczny termin oznacza dla mistyka duszę z jej władzami (intelekt, pamięć i wola), która jak pojemnik gromadzi w sobie rzeczy będące tworem jej własnej działalności. Z tego wszystkiego musi się opróżnić, aby zrobić miejsce do napełnienia się Bogiem.

4 *Ciemność* w znaczeniu metaforycznym oznacza dla mistyka ‘brak światła’. W życiu duchowym wszystkie władze mogą być pozbawione swego naturalnego światła, ale ciemność najadekwatniej odnosi się do intelektu, nazywanego przez św. Jana od Krzyża „wzrokiem duszy”. Także kontemplacja wlna, poprzez którą Bóg działa w duszy wierzącego, staje się źródłem ciemności, gdyż jawi się jako coś nieokreślonego i bezkształtnego, ciemnego, czego intelekt pojąć nie może.

scen: strofy 1–4: ucieczka i poszukiwanie (tu dusza ucieka w poszukiwaniu swego Umiłowanego), strofa 5: spotkanie (nie jest dokładnie opisane, lecz tylko wspomniane), strofy 6–8: komunია (Umiłowany i Umiłowana cieszą się wzajemną obecnością w ciszy i milczeniu) [Gogola 2001: 11].

- C. Komentarze, czyli objaśnienie strof – nie są objaśnieniami dokładnymi. Autor uwagę swą kieruje w stronę „nocy biernej zmysłów” i „nocy biernej ducha”. Treści, które można wyróżnić w komentarzach, to: doświadczenia nocy, teologiczne zasady pozwalające zrozumieć jej istotę (cel i przyczyny), opis sytuacji człowieka podlegającego nocy oczyszczającej, owoce w postaci miłości i światła.

4. Język mistyka

Język mistyczny jest szczególny. Wynika to z faktu, że tajemnice głębokiego życia z Bogiem i dla Boga są niewyraźne, a język używany przez teologię spekulatywną i abstrakcyjną jest niewystarczający dla oddania wzniosłości rzeczy Bożych.

Metaforyczność, antytetyczność i hiperboliczność nie są dla mistyków zwykłym „ozdabianiem” stylu, lecz środkiem absolutnie koniecznym do podjęcia próby oddania najbardziej niewyraźnego z doświadczeń – doświadczenia Boga [Melançon 2013]. Niektórzy zarzucają mistykom zbyt sentymentalizm i uczuciowość, ale trzeba mocno podkreślić, że przejawy uczucia wobec Boga są czysto wewnętrzne, a nie zewnętrzne, gdyż pochodzą z aktu dotknięcia istoty duszy przez istotę Boga. W aktach mowy o charakterze sakralnym, w ekstazie i uniesieniu mistycznym człowiek „mówi ustami” Boga [Gawrońska-Garstka 2014: 68].

Za Alicją Sakaguchi [2011: 105] można powtórzyć:

[...] akt doświadczenia mistycznego oraz „odczytywanie” znaków między Bogiem a człowiekiem odbywa się bez pośrednictwa języka. Albowiem rozpoznanie działania ze sfery transcendentnej jest pierwsze, a przekaz językowy jest jedynie następstwem tego wydarzenia.

Opisanie owego duchowego spotkania wymaga użycia języka religijnego, jego odmiany profetyczno-objawieniowej, która charakteryzuje się szczególną mocą wypowiedzi i perswazją, a także nasyceniem sakraliami. Język doświadczenia mistycznego ma za zadanie przekazać więcej niż to, co można wyrazić w słowach: ma przede wszystkim „odzwierciedlać i sygnalizować rzeczywistość transcendentną” [Sakaguchi 2011: 102].

Wypowiedzi św. Jan od Krzyża cechuje wysoki stopień pewności epistemicznej [Sakaguchi 2011: 66]. Mistrz stosuje:

a) tryb orzekający, np.

Takie właśnie są udręki miłości rozpalające duszę. [św. Jan od Krzyża 2013: 138]

Wiedzieć należy, że te ciemności i wszystkie inne cierpienia, które dusza odczuwa, gdy to boskie światło ją przenika, nie są ciemnościami ani cierpieniami ze strony światła, lecz z winy samej duszy. Światło zaś oświeca duszę, by widziała te ciemności. [św. Jan od Krzyża 2013: 139]

b) indykatory (*doprawdy, na pewno, rzeczywiście, istotnie, otóż, zaiste, albowiem, w istocie, z całą pewnością, toteż, mianowicie, słusznie*), np.

Toteż zgodnie z tym w Pieśni nad Pieśniami mówi Oblubieniec do duszy, że „jednym oka spojrzaniem zraniła Jego serce [...]”. [św. Jan od Krzyża 2013: 177]

Jest jeszcze inna przyczyna, dla której dusza wśród mroków jest bezpieczna, mianowicie ta, że tutaj dusza cierpi. [św. Jan od Krzyża 2013: 150]

Najpierw nazywa dusza tę ciemną kontemplację tajemniczą. I słusznie, bo jak już mówiliśmy, jest to teologia mistyczna, którą teologowie nazywają mądrością ukrytą. [św. Jan od Krzyża 2013: 155]

I tak jest rzeczywiście. [św. Jan od Krzyża 2013: 103]

W związku z tym, że św. Jan był reformatorem Kościoła, zakonu i duchownych, pragnął ładu i porządku, a w swoim tekście stosował następujące funkcje:

a) informująco-pouczającą – dominowała:

Należy zwrócić uwagę, że duszę, która zdecydowała się służyć Bogu całkowicie, karmi On i umacnia w duchu [...]. [św. Jan od Krzyża 2013: 2]

W tę ciemną noc zaczynają wstępować dusze wtedy, gdy Bóg wyprowadza je ze stanu początkujących. Dzieje się to wówczas, gdy dusze rozmyślające już na drodze życia duchowego zaczyna Bóg podnosić do stanu postępujących [...]. [św. Jan od Krzyża 2013: 22]

Nie chciałbym tu pominąć wyjaśnienia, dlaczego to boskie światło, będąc światłem duszy, nie oświeca jej natychmiast, gdy się jej udziela, tak jak to czyni później, lecz sprawia mroki i cierpienia, o których mówiliśmy. Wyjaśniliśmy to już nieco, teraz więc tylko uzupełnimy to wyjaśnienie. [św. Jan od Krzyża 2013: 139]

Dzieje się to dlatego, że aktualne posiadanie w duchu jednego przedmiotu tym samym wyklucza równoczesne posiadanie i odczuwanie innego przedmiotu. [św. Jan od Krzyża 2013: 105]

Należy najpierw wyjaśnić trzy właściwości wyrażone przez trzy słowa tego wersu. Dwa z nich, tj. tajemnicze schody, należą do samej nocy ciemnej kontemplacji, o której mówimy. Trzecie słowo, tzn. osłonięta, odnosi się do duszy, czyli do sposobu, w jaki ma postępować wśród tej nocy. [św. Jan od Krzyża 2013: 155]

Jest rzeczą pewną, że szatan nie może wiedzieć, co przechodzi dusza, gdy otrzymuje to duchowe udzielanie się, czysto wewnętrzne i tajemnicze. [św. Jan od Krzyża 2013: 183]

b) perswazyjną – dominowała:

Nasuwa się tu pewna wątpliwość. Jeżeli działanie Boże samo z siebie przynosi dobro dla duszy, daje jej korzyść i bezpieczeństwo, to dlaczego wśród tej nocy zaciemnia Bóg jej pożądania i władze odnośnie do tych dóbr? [...] Odpowiadam na to, że potrzeba, aby dusza była pozbawiona swego działania i upodobania również co do tych rzeczy duchowych. [św. Jan od Krzyża 2013: 147]

Przyjrzyjmy się zatem, dla jakich przyczyn dusza mówi, zesła przez tajemnicze schody osłonięta. [św. Jan od Krzyża 2013: 174]

c) ekspresywną – służyła św. Janowi do komunikowania zachwytów, zdumień i uniesień, a także udręki, oburzenia i pogardy wobec grzechów innych ludzi, np.

O jak wzniosłą szczęśliwością jest dla duszy możliwość wyzwolenia się z chaty swej zmysłowości! [św. Jan od Krzyża 2013: 143]

O człowieku duchowy, gdy ujrzysz swoje pożądania zaciemnione, swoje odczucia oschłe i uśpione, swoje władze niezdolne do żadnego widzenia wewnętrznego, nie martw się tym, lecz uważaj to za szczęście! [św. Jan od Krzyża 2013: 149]

O nieszczęśliwo doło naszego żywota! W jakim niebezpieczeństwie tutaj żyjemy i z jaką trudnością poznajemy prawdę! [św. Jan od Krzyża 2013: 152]

Bardzo często św. Jan od Krzyża posługuje się cytatami biblijnymi. W ten sposób, jak zaznacza Sakaguchi [2011: 353], pokazuje, że „duchowe doświadczenia zawarte w Biblii potwierdzają się także w życiu człowieka mistycznego i zaświadczać o ich autentyczności”.

W warstwie leksykalnej języka wyróżnić należy tzw. sakralia oraz mistyczne bazyleomorfizmy: *Boży Majestat*, *Jego Majestat*, *Mądrość Boska*. W tekście występują też określenia symboliczno-mistyczne, takie jak Bóg jako *Oblubieniec* czy Bóg jako *Źródło*.

Akt przeżycia mistycznego św. Jan od Krzyża wyraża w obrazowych słowach: *Bóg zaczyna duszę oświecać promieniami swego Boskiego światła*. W innym miejscu natomiast, w kategoriach świadomościowych, mistyk używał sformułowań: *smakowanie i widzenie*, *rozkoszna udręka* oraz *boski* – jako metonim słowa „mistyczny”. Z kolei wyrażenia określające emocje i uczucia związane z doświadczeniem mistycznym to: *kontemplacja wlana*, *mądrość tajemnicza*, *wlane miłosne poznanie*, *oschłość mistyczna*, *oschła i ciemna kontemplacja*. Niezwykle istotne są również owoce przeżycia mistycznego, określane jako: *wiedza wlana*, *dostojeństwo duszy*, *poznanie nadprzyrodzone*, *ekstaza*, *porwanie*, oraz symbole określające zjednoczenie z Bogiem: *Oblubieniec i Oblubienica*, *duchowe zaślubiny*, *zjednoczenie z Bogiem*, *rozpalenie w miłości*, *umiłowane zbawienie*.

Charakterystycznymi dla języka mistycznego środkami retorycznymi są tropy, takie jak wyrażenia obrazowe: *smakowanie*, *łakomstwo duchowe*, *ogolnienie duszy*, *lenistwo i pycha duchowa*. Mistyk stosuje też przeciwieństwa, wyrażenia binarne (np. *ciemność i jasność*, *pełnia i pustka*), alegorie i paradoksy, np. *udręka miłości*, *przejście przez próżnię*, *kosztować niczego*.

Niezwykle istotnym środkiem wyrazu stosowanym przez mistyka jest symbol. Według Sakaguchi [2011: 286] „Symbol mistyczny wskazuje na rzeczywistość nadsubstancjalną i ponadmysłową, ale nie potrafi jej w pełni wyrazić”. Tomasz Węclawski [1995: 63] podkreśla, że

symbol wkracza tam, gdzie trzeba, przekroczy granice między tym, co aktualnie znane, dostępne i określone, a tym, co nieokreślone, trudno dostępne lub

nawet zupełnie niedostępne, czyli tam, gdzie trzeba otworzyć lub odtworzyć pewien wymiar rzeczywistości, inaczej praktycznie nieuchwytny.

W omawianym dziele kluczowym symbolem jest noc. Karol Wojtyła [1951: 11] pisał:

[...] to symbol ulubiony św. Jana od Krzyża, symbol wieloznaczny, w wielu wypadkach po prostu skrót całego łańcucha filozoficznych, teologicznych lub psychologicznych przesłanek. Nocą jest dusza sama jako natura stworzona wobec całkowicie nadprzyrodzonego bytu Boga. [...] noc leży między duszą a Bogiem, ale dusza w niej odnajduje siebie, a raczej odnajduje się w sobie, w swej niewspółmiernej względem Boga naturze, w której tkwi korzeniami mroku.

Natchniony autor tak tłumaczy ów symbol:

Ta noc, którą, jak mówiliśmy, jest kontemplacja, powoduje w duszy podwójny rodzaj ciemności albo oczyszczenia, stosownie do dwóch części człowieka, tj. jego części zmysłowej i duchowej. Jedna *noc* zatem jest oczyszczeniem części zmysłowej. Oczyszcza się tu dusza, co do zmysłów, aby je dostosować do ducha. Druga *noc* jest oczyszczeniem ducha. Oczyszcza się w niej i ogół ducha część duszy, dostosowując się i przygotowując do zjednoczenia miłości z Bogiem. [św. Jan od Krzyża 2013: 47]

Św. Jan podkreśla, że ta noc, „noc ciemna”, ze swoją próżnią i oschłościami, jest środkiem poznania Boga i siebie samego.

Oprócz symboli w języku opisującym doświadczenia mistyczne św. Jana od Krzyża [2013: 120] występują analogie i porównania:

[...] boskie światło, o którym mówimy, tak postępuje z duszą, oczyszczając ją i przygotowując do doskonałego zjednoczenia jej ze sobą, jak ogień z drzewem, które przemienia w siebie.

Miłość bowiem podobna jest do ognia, którego płomienie zawsze wzwyż się kierują, pragnąc zanurzyć się w centrum jego właściwej sfery. [św. Jan od Krzyża 2013: 174]

[...] Bóg chce wprowadzić w duszę i wyryć w niej za pośrednictwem tego pokoju i jej odpocznienia. Byłoby to zupełnie podobnie jak z malarzem, który

małuje jakąś twarz. Gdyby ta twarz się poruszyła, chcąc coś zrobić, nie tylko nie pozwoliłaby malarzowi pracować, ale w dodatku popsułaby to, co już zrobił. [Św. Jan od Krzyża 2013: 59]

W dalszej części tekstu dusza porównywana jest także do niewolnika i jeńca. Pojawia się również metafora pustki, drogi:

[...] dzięki tej szczęśliwej nocy oczyszczenia zmysłów wyszła dusza, by rozpocząć drogę ducha. Droga ta nazywa się drogą postępujących albo takich, którzy wiele już postąpili, nazywa się także oświecającą albo drogą kontemplacji wlanej [...]. [Św. Jan od Krzyża 2013: 77]

Autor często stosuje peryfrazy (opisanie, omówienie), hiperbolę: *ból i smutek duszy*, poetyzmy, np. *światło duchowe Boga*, figury stylistyczne, takie jak paralelizm, oraz powtórzenia.

5. Zakończenie

Doświadczenie mistyczne, doświadczanie *sacrum* wymusza takie obrazowe wyrażenia, które mogą być tłumaczone jedynie przez wewnętrzny metaforyczny język. Odczytywane wprost, bywają niezrozumiałe i wywołują komunikacyjną barierę [Sakaguchi 2011: 189]. Język religijny, a zwłaszcza jego odmiana – język profetyczno-objawieniowy, służy przekazywaniu wiedzy objawionej, pogłębianiu refleksji o niej. Z całym swym bogactwem środków stylistycznych, składniowych, tropów, sakraliów i antropomorfizmów mistycznych przybliża nas do prawdy objawionej przekazanej przez mistyka.

Św. Jan od Krzyża w *Nocy ciemnej* wyjaśnił dramatyczny rozdźwięk wieńczącego między jego sferą duchową i zmysłową. Cierpienie nocy i próby, którym poddawany jest człowiek, służą poznaniu istoty rzeczy, poznaniu Boga, poznaniu tego, co naprawdę jednoczy człowieka ze Stwórcą.

Na zakończenie warto jeszcze raz przytoczyć słowa Wojtyły [1951: 20]:

Św. Jan od Krzyża właśnie wychodząc od momentu przeżycia, od momentu doświadczalnego, tłumaczy nam równocześnie [...] samą istotę tych przeżyć i doświadczeń. Dlatego dzieła jego posiadają ścisłą wartość teologiczną, dlatego równocześnie nasuwają tyle myśli o człowieku, odsłaniając prawdziwą sferę życia i działania istoty nieznanej.

Bibliografia

Źródła

Św. Jan od Krzyża (2013), *Noc ciemna*, przeł. o. Bernard Smyrak OCD, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków.

Literatura

Gawrońska-Garstka Magdalena (2014), *Językowy sposób wyrażania doświadczenia mistycznego w polskim tłumaczeniu „Zamku wewnętrznego” św. Teresy*, w: *Język Doświadczenia Religijnego*, t. 6, red. Grzegorz Cyran, Elżbieta Skorupska-Raczyńska, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wielkopolski, s. 67–81.

Gogola Jerzy (2000), *Oczyszczenie nocy ciemnej u św. Jana od Krzyża*, <http://karmel.pl/lektorium/publikacje/baza.php?id=12>, [dostęp: 4 kwietnia 2016].

Gogola Jerzy (2001), *Wprowadzenie. Św. Jan od Krzyża. Doktor Kościoła. Noc ciemna*, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków.

Melançon Ovíla (2013), *Jak rozoznawać nadzwyczajne zjawiska nadprzyrodzone*, <http://www.voxdomini.com.pl/roz/ro1.html>, [dostęp: 12 października 2013].

Sakaguchi Alicja (2011), *Język – mistyka – proroctwo. Od doświadczenia do wysłowania*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.

Węclawski Tomasz (1995), *Wspólny świat religii*, Znak, Kraków.

Wojtyła Karol (1951), *O humanizmie św. Jana od Krzyża*, „Znak”, nr 1, s. 6–20.

Magdalena Gawrońska-Garstka

Linguistic manner of expressing mystical experience on the basis of polish translation of *The Dark Night* St. John of the Cross

The article presents the issues of mystical language in the book *The Dark Night* St. John of the Cross. The analysis of the material shows rich repertoire of linguistic forms used by the author. The characteristics of mystical language: expression, simple syntax, dialogue, subjectivity, persuasion, symbolism and ambiguity.

KEYWORDS: religious language; symbol (symbolism); mystic; revelation; transcendence.

dr Magdalena Gawrońska-Garstka – Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu; zainteresowania naukowe: historia językoznawstwa, biografistyka, komunikacja językowa.

